

ג. שא"ה. מה מברכים על מצה בשאר ימות השנה.

תשובה. מנהג בני ספרד לברך על מצה בשאר ימות השנה בורא מיני מזונות, ויש להם על מה שיסמוכו, וטוב שיטלו ידיהם קודם האכילה בלא ברכה. ומכל מקום טוב להזהר שלא לאכול מצה פחות משיעור קביעות סעודה אלא בתוך הסעודה, או שיקח חלקי מצה פחותים מכזית וישרה אותם מעט ביין או במיץ אדום, או שיטבילם במים עד כדי שיתלכנו המים, ואז דינם כשאר מיני מזונות. ואף מי שכל מאכלו במשך השנה אינו אלא מצה, אין לו לברך על המצה המוציא לחם מן הארץ, אלא יאכלם בתוך הסעודה, או יטבילם ביין או במים.

הארץ, או שיאכלנה בתוך הסעודה, כדי לצאת מידי ספק. וכן יכול להשרות מעט את המצה ביין אדום פחות פחות מכזית ולברך עליה בורא מיני מזונות, וכמו שכתב בשו"ע סימן קס"ח סעיף י"ב, שאם מטביל פרוסות פת פחות מכזית ביין אדום מברך עליהן במ"מ. ואף שכתב שם דין זה בשם י"א, אין זה משום שיש חולקים, אלא שכן דרכו לכתוב כשאינו מוצא סברא זו בפוסקים אחרים, וכן כתב בכה"ח שם אות צ', ע"ש. ומ"מ בעיני דוקא יין אדום, וכמו שהוסיף הרמ"א שם, ומקורו מדברי המרדכי שהובאו בב"י שם, והוא הדין ג"כ מיץ אדום, דהוי כיון אדום, אך לא יטביל את המצה בשאר משקים, כגון בקפה או בקקאו, ואפילו אם נותנים צבע בלחם, שכיון שדברי המרדכי שע"י יין אדום אבד ממנו תואר לחם חידוש הוא, אין לנו אלא חידוש, ואין ללמוד מזה להקל בשאר דברים. ואולם אם מטביל את המצה בשאר משקים זמן רב עד כדי שיתלכנו המים מחמת הפת או המצה. מברך עליה בורא מיני מזונות, כמבואר בשו"ע שם סעיף י"א.

ואף על מצה שנשארה לאחר הפסח אין לברך המוציא. ואף שיש שרצו לחלק ולומר שאם נשארה המצה מפסח מברך המוציא, מ"מ אין המנהג כן, ורק בימי הפסח שהמצה היא מאכל כל אדם מברך עליה המוציא. וכן במוצאי יו"ט אחרון של פסח, אף על פי שמותר באכילת חמץ, מ"מ כיון שרוב בני אדם אוכלים מצה וקובעים עליה סעודה, עדיין חשובה כלחם גמור, ומברכים עליה המוציא, אולם למחרת דינה ככל השנה.

ואף מי שמאכלו בכל השנה אינו אלא מצה, אעפ"כ לא יברך עליה המוציא לחם מן הארץ. כיון שבטלה דעתו אצל כל אדם שאין רגילים לאכול מצה בקביעות, ורק אם אוכל שיעור קביעות סעודה, שהוא ד' ביצים, מברך עליה המוציא וברכת המזון. ושיעורו ע"ב דרהם וכמ"ש בברכ"י שם אות ד', וראה עוד

שאוכל לפני היציאה לבדה או לאחר החזרה לבדה שיעור כזית, אין מברך ברכה אחרונה, וכמו שמתבאר מדברי הבן איש חי בפרשת מסעי אות י' שכל שהיה הפסק אין האכילה מצטרפת, מ"מ לענין קביעות סעודה היתה כאן סעודה על כל פנים, ולא חשיב הפסק, ומצטרף לשיעור קביעות סעודה.

ג. הנה מעיקר הדין היה צריך לברך על מצה המוציא לחם מן הארץ, ומשום שאעפ"י שהמצה נכססת, וי"א שכל דבר הנכסס ברכתו מזונות, וכמו שהביא בשו"ע בסימן קס"ח סעיף ז', מ"מ כיון שכל הטעם שפת הבאה בכיסנין ברכתה בורא מיני מזונות הוא מטעם שאין רגילות לאוכלה לשובע ולקבוע סעודה עליה, וכמו שכתב בב"י, א"כ מצות שדרך לאוכלם לשובע ולקבוע עליהם סעודה, מן הראוי היה שיברכו עליהם המוציא לחם מן הארץ, אלא שמ"מ מנהג בני ספרד לברך על מצות בורא מיני מזונות, כיון שעל כל פנים המצה נכססת, וכיון שכן המנהג אין לברך המוציא לחם מן הארץ, ויש להם על מה שיסמוכו, וכן דעת מורנו הגאון רבי עזרא עטיא זצ"ל, וראה עוד מש"כ בענין זה במחזיק ברכה בסימן קנ"ח אות ה', ובכה"ח שם אות מ"ג, ע"ש.

ומכל מקום טוב שהאוכלים מצה יטלו ידיהם בלא ברכה, דכיון שהמצה היא ספק פת, הרי היא בספק חיוב נטילת ידים, וכן כתב בסידור בית מנוחה הלכות נט"י אות ד'. ואף שהרבה מיני מזונות הם בספק המוציא, וכמו שיתבאר להלן בבאורים לתשובה י', ואפ"ה אין המנהג ליטול ידים במזונות אלו, ואף במצה אין המנהג ליטול ידים, מ"מ כיון שמעיקר הדין היה צריך לברך על המצה המוציא לחם מן הארץ, וכמו שנתבאר לעיל, מן הראוי ליטול ידים בלא ברכה על אכילת מצות.

ועל כל פנים ירא שמים לא יאכל מצה אלא בשיעור קביעות סעודה ואז יברך עליה המוציא לחם מן

ד. שא"ל. מה מברכים על חלה מתוקה או לחמניות מתוקות.

תשובה. כל שמרגיש טעם מתיקות בחלה או בלחמניה יש לבני ספרד לברך עליה בורא מיני מזונות, וצריך שירגיש את המתיקות, ולא טעם שונה במקצת מחלה או לחמניה רגילה.

ה. שא"ל. מה מברכין על פיצה.

תשובה. אם הבצק נילוש בחלב או בשמן ומרגיש את טעמם, מברך על הפיצה בורא מיני מזונות, אך אם הבצק נילוש בלא חלב ובלא שמן, מברך עליה המוציא לחם מן הארץ, אף שיש על הבצק רסק עגבניות וכדומה, אלא אם כן נבלע הרסק בתוך הבצק, שאז מברך עליו בכל אופן ברכת בורא מיני מזונות.

התערובת, אבל אם מרגיש שינוי בעלמא, דינו כפת גמור, ומברך עליו המוציא לחם מן הארץ.

ועוד נראה, שכמו שנתבאר לעיל בבאורים לתשובה הקודמת לענין מצה, שמן הראוי היה לברך עליה המוציא, כיון שרגילות לקבוע עליה סעודה, ולכן ירא שמים לא יאכלנה אלא בתוך הסעודה, הוא הדין לענין חלות ולחמניות מתוקות, שודאי רגילות לקבוע עליהם סעודה, ועל כן אף שהמנהג לברך עליהם מזונות, מ"מ ירא שמים לא יאכלם אלא בתוך הסעודה.

ה. פת שנלושה בחלב או בשמן ומרגיש את טעם החלב או השמן, מברך עליה במ"מ, כמבואר בשו"ע בסימן קס"ח סעיף ז', שעיסה שנלושה בדברים אחרים, כגון בשמן או דבש או חלב, באופן שמרגיש הטעם, מברך במ"מ. ואם לא נלושה בחלב, אעפ"י שנתן על הבצק רסק עגבניות וגבינה צהובה וכדומה, מברך עליהם המוציא לחם מן הארץ, ובלבד שלא נבלע הרסק בבצק, שאם נבלע הרסק בבצק הרי דינו כנילוש בו, (ראה לשון מרן שם שכתב עיסה שעירב בה וכו', ולא כתב כלשון הרמב"ם בפרק ג' מהלכות ברכות הלכה ט' עיסה שלשה וכו', ומשמע כל שעירב בה שפיר דמי, והכי נקטינן). והטעם לכך הוא, שבשו"ע שם סעיף י"ז כתב מרן, פשטיד"א הנאפה בתנור בבשר או בדגים או בגבינה, מברך עליה המוציא וברהמ"ז. והקשו האחרונים, דמאי שנא ממש"כ מרן בסעיף ז' שאם נותן בעיסה סוכר או שקדים וכדומה מברך במ"מ, ובשל"ה דף צ"א ע"ב תירץ, כיון שממולא בבשר ודגים שדרך ללפת בהם את הפת, הרי הם טפלים לפת, ולכן מברך עליהם

במחזיק ברכה שם אות ו' ובכא"ח פרשת פנחס אות י"ט, וכיון שהדרהם הוא שלשה גרם וחומש, הרי ששיעור קביעות סעודה הוא כמאתים ושלושים גרם מים. והשיעור הוא בנפח, וכמ"ש הרמב"ם בפרק ה' מהלכות חמץ ומצה הלכה י"ב ובעוד מקומות, וכן כתב בשו"ע בסימן תנ"ו סעיף א', וראה גם בכה"ח שם אות י', והוא משתנה לפעמים בשאר דברים, ובמצה במשקל קטן יש הרבה נפח, ובמאה ושישים גרם מצה יש בודאי שיעור קביעות סעודה.

ואם אכל פחות משיעור קביעות סעודה, אף אם קובע כעת סעודתו על מצות, אין מברך המוציא, וכמ"ש בשו"ע בסימן קס"ח סעיף ו', ואף שבבאה"ל שם ד"ה אע"פ כתב שבזקן ונער שאכילתן מועטת בטבע משערים לפי טבעם, אין המנהג כן, אלא משערים לפי שיעור קביעות הרגיל.

ופיתות ודאי שמברך עליהם המוציא לחם מן הארץ, ואפילו פיתות הנכססות מעט (כגון פיתה עיראקית) מ"מ אין בזה ספק שמא ברכתם המוציא וכפי שהבאנו לעיל לענין מצה, ומשום שמלבד שדרך לקבוע סעודה עליהם, יש בפיתות אלו חלקים רכים שאינם נכססים, וכגון בצדדים, ולכן דינם כלחם לכל דבר.

ד. כן דעת מרן בשו"ע בסימן קס"ח סעיף ז', שכל שמרגיש טעם התערובת מברך במ"מ, ודלא כהרמ"א שם שמצריך שיהא הדבש או התבלין עיקר, וכן נהגו בני ספרד, וכן כתב בכה"ח שם אות נ"ח, ומ"מ נראה דהיינו דוקא שמרגיש את מתיקות הסוכר שעירב בעיסה, וכן בכל תערובת, שמרגיש ממש את